

Í D I L · L I

Es conegueren un capvespre d'estiu. La llum incerta i oliosa d'un vagó de tercera il·luminà dubtosament el primer encontre que l'atzar portà. Ella tornava, amb una amiga, de prendre un bany del septenari rezeptat contra el seu escrofulisme. Ell també tornava de visitar l'esposa serena, equànime i justa, que estava estiuejant vora la mar; dona aciençada i bona administradora, que el bon zel de la mare i la diligència d'uns parents d'ambdós, llunyans d'una banda i propera de l'altra, li havien proporcionat.

El sol s'anava ponent enllà del Canigó amb la inconsciència de l'embrutiment d'un bon obrer manual que durant segles no ha deixat de fer cada dia la mateixa feina. La brillantor cadmiana dels primers i exuberants temps de la posta anava esmoreint-se, deixant respectuosament el lloc al carmí moradenc precursor de la fosca nocturna. La ratlla tortuosa de les muntanyes pirenenques dibuixava a l'horitzó tota la norma d'una vida humaníssima, plena d'alts i baixos, d'enlairaments passionals i de depressions més o menys confessables.

I en aquella ratlla tortuosa posava en Maurici els anhels insòlits d'una vida mancada d'emocions, freda i encarcarada com una vida exemplar per a ús de les escoles i amb aprovació de l'ordinari. La faç pàl·lida, esblaimada, fent d'estoig als ulls foscos i misteriosos de l'Anna, la companya de viatge, li feien obirar la possibilitat de la pèrdua d'exemplaritat de la seva vida; i, sota els reflexos titil·lants del llum d'aquell vagó de tren de banyistes, anà bastint un món d'emocions que ell sols havia llegit en els llibres i que la vida d'aclaparadora rectitud li havia negat constantment.

Unes paraules banals dites barbotejant, unes rialles fresques seguides de silencis lluminosos, durant els quals el ulls sols dialogaven, foren el començ de l'Ídil·li.

Una sacsejada del tren, una colzada, un dispensi, unes excuses que es converteixen en una suau pressió de mans, foren les primeres parrafades de la novel·la banal, humana i eternament repetida que aquell capvespre d'estiu començaren a escriure un home casat i una noia soltera, que els Déus posaren frec a frec perquè no sigui negat allò del foc i l'esca, que tothom sap i perpetua.

**

Seria inútil intentar justificar en l'elegància i distinció d'ell i el temperament apassionat d'ella uns amors que potser s'haurien esdevingut també si tot el que podríem explicar hagués estat al contrari; però el cert fou que en Maurici es lliurà amb tota

la força de la seva ànima verge a la tortuosa existència d'uns amors clandestins, i tan cert fou com allò, el que l'Anna, la dels ulls negres i rulls cargolats de criolla, la de cara pàl·lida com una magnòlia, es deixà estimar, lliurant-li el seu cos verge, apassionat i malaltic, delitós d'emocions que podríem dir impures, per allò que l'adjectiu sempre està bé.

En Maurici i l'Anna es trobaven sovint en un piset amable que una respectabilíssima dama els deixava, amb tot misteri i consideració, per evitar l'escàndol d'una publicitat, i ajudar al perdó dels culpables; que el refrà dels vells ja ho diu: «Pecat amagat és mig perdonat». I, quan els vells ho deien, ja sabien per què, i no serem pas nosaltres qui els hi empatem la basa i els fem quedar malament.

Doncs bé: d'una entrevista primera, ajornada des del bell començament, per la por que fan les coses desconegudes, encara que siguin desitjades, en vingué una segona, ja perpetrada amb puntualitat, i altres més; duran les quals, tota la ciència dels llibres, en col·laboració amb uns temperaments joves i llaminers (que vol dir que no s'estàn de res encara que perilli la digestió) s'anà convertint en fets alegradors de la vida, càntics d'amor sublim que iniciaren ja fa temps els estadants passatgers del Paradís terrenal i han anat repetint totes les generacions, si fa o no fa, amb els mateixos tons i desafinacions, encara que transportats a totes les claus del pentàgrama humà, de conformitat amb el temperament, que al capdevall, és el director de la cobla.

L'Ídil·li irregular anà perllongant-se mesos i mesos, i tot semblava que s'eternitzaria com un vulgar matrimoni d'aquells de la Epistola de Sant Pau i el jutge de pau.

Però els pares de l'Anna, pobres i humils jornal·lers, que no tenien altre ideal en llur vida que casar la noia, com ells es casaren, amb un xicot honrat i treballador, fent com ells feren; ajuntar dos jornals, estimar-se plàcidament i econòmicament, posar fills al món (que de petits fan patir, a mitja edat renegar i més tard fer-te caure la cara de vergonya, com vulgarment se diu); ells no comprenien que la noia, ja sobre els vint anys, no sentís el daler de festejar i sols es plagués d'amigues que, segons ella deia, li prodigaven els presents i l'estimaven molt.

Aquells pobres pares, que semblaven pares pedaços i sols eren cecs de paternitat, com n'hi ha de naixement, prou insinuaven i parlaven: però ja ho diu també l'adagi: «Ja pots xiular, si l'ase no vol beure»; i ella, l'Anna, no semblava gens assedegada del matrimoni, com la Santa Mare Esglesia mana.

Però vingué un dia en que, així com el diner crida diner, la família cridà família, i una cosina d'allà d'Espinaressa saberen d'un jove de bon passament

que es casaria, i ho feren comprendre als pares de l'Anna. Ella, de cop i volta, es negà en rodó; però alló de la santa insistència, predicada per Xenius i practicada ja de molt abans del bateig d'aquell gran mestre, desvetllà en la pobreta Anna la pruja de tenir, en sant matrimoni, un home a qui no hagués d'amagar i que pogués formar aquella família que s'acostuma a veure en cada llar. Els pares que es feien vells, insistiren i li ho demanaren, i li feren veure que una dona sola no es ningú, com se sol dir; i ella encara que de sola no n'estava sempre, sentí l'humaníssim anhel de tenir home propi i d'ús exclusiu, com abans n'havia tingut d'ésser estimada i festejada.

L'entrevista precursora del sant matrimoni fou entre l'Anna i en Maurici una vall de llàgrimes seguida d'un ball de carícies, talment que semblava la darrera hora de la vida del món.

Que plors; que juraments; que «mai t'oblidaré»; que «seré una desgraciada», etc., etc.; totes aquelles coses que solen dir-se més o menys de debò, s'anaren dient, en llur darrera entrevista, l'home casat i la noia que s'anava a casar.

En Maurici se'n tornà aquell dia prop de sa esposa, convençut que havia desgraciat amb el seu amor una pobra xicota que en lloc trobaria consol per l'amor gastat i perdut. Ell la veia lliurada a les mans barroeres del pagès d'Espinavessa. Aquella ànima que havia iniciat a totes les carícies més exquisides, que havia tractat amb el fervor que es cull una poncella; aquell esperit selectíssim que havia descobert i educat a tots els gustos delicats, no podria viure al contacte de la materialitat abjecta mancada de perfums i gentilesa.

El remordiment d'haver collit aquell esqueix i haver-lo criat amorosament com flor d'hivernacle, feta a totes les dolceses i miraments, s'anava desvetllant en la seva ànima, i es sentia culpable de la dissort que esperava a la pobra Anna, flor que s'anava a llençar a ple aire, exposada a totes les malifetes de la natura salvatgina d'un analfabet.

Com sofriria, ella, del tracte amb el rústec que esmaltaria de paraules baixes un lèxic primitiu; que es rentaria quan ploqués i per la festa major; que no li recitaria versos de Musset i Rodenbach, ni li diria coses boniques que semblaven versos!...

—L'Anna no ho resistiria—es deia el pobre Maurici:—ella es morirà de dolor, si no en fa una de crespà.

I amb l'ai al cor reemprengué la segona edició de la vida exemplar, resignat, però, i amb el rosec del remordiment, tement que un dia qualsevol s'assabentaria que a Espinavessa uua noia jove, casada de nou, s'havia tirat a la bassa del molí, únic indret aquàtic on es podia tirar, ja que la riera quasi sempre anava eixuta.

**

Pasaren mesos i mesos; i un jorn, Maurici, al qual la consciència se li havia emmudit, anà portat per l'atzar, a Espinavessa per veure una heretat que volia comprar.

Mentre l'amo de l'heretat en venda, desfermava i el corredor d'orella anava a fer el vi ranci a l'hostal, en Maurici es passejà per entre les poques cases del poble, quasi totes plenes de la pudor dels femers fecundants que, per l'estil dels jardins anglesos, voltaven aquelles cases terroses i brutes talment com si l'emblanquinar fos cosa de comtes i marquesos de la mena dels nets.

Estava, en Maurici, planyent aquella pobra gent que desconeixien les complicacions de la higiene, però que envellien, talment com si tinguessin cambres de bany i usessin vàters inodors, quan, de la fosca d'un portalot que semblava conduir a una quadra, sortí una dona grossa i mal girbada, de rostre vermellós i lluent com una ensaimada fresca, amb tota l'apariència de l'oblit de l'aigua de rentar-se, sense cotilla i amb un pengim-penjam de sina que fins haurien atipat el propi Rubens.

—¿Què tal, senyor Maurici?—exclamà aquella dona.

—Bé, gràcies. Però... ara no recordo!... contestà, mig temerós, el nostre home.

—¿No em coneix?—I després de mirar dintre la casa com si temés ésser escoltada:—Ja no et recordes de la teva Anna?

—¡Tú!... ¡La meva Anna?...—exclamà en Maurici. Uu neguitós silenci planà per damunt d'aquelles dues vides divergents.

—¿I com pot ésser que t'hagis acostumat a aquestes... que t'hagis tornat d'aquesta manera?...

—Creu-me—li digué, tot eixugant-se els llavis amb el revés de la mà,—creu-me que a vegades prou me'n recordo, d'aquelles hores passades junts, de les teves delicadeses, de les teves galanteries... Però, mira, et seré franca: al principi m'aguantà aquí la curiositat malaltissa, histèrica com diuen a ciutat. Després vaig adonar-me que la pal·lidesa de les meves galtes s'anava esvaint i transformant en sanítosa rojor: em trobava millor!... Els aixarops, els reconstituents que els pares m'enviaven, els deixava sense destapar. Baixava poc a ciutat. Vingué el primer bordegàs, i ja no hi vaig baixar tant; en vingueren d'altres (ara en tenim vuit), i em trobo bé, forta, en plena salut: no necessito banys de mar.

—Però la vida de l'esperit!... Com deus haver anyorat aquelles hores inefables de poesia, en què, sota la garlanda dels teus braços vincladíssos com fulles de palmera, jo et recitava:

«Són, els ulls de les dones, talment
com mars tancades,
fetes d'escuma d'anys, de bell atzur
formades,
cap on l'ànima jove sense temença va...»

—¿Què hi vols fer, Maurici? Tot ha de passar. Però aquí tenim unes tomates esplèndides, i unes cebes!... Això és salut! Creu-me: mai m'havia trobat tan bé.

I en Maurici no comprà l'heretat: hi havia massa salut, a Espinavessa.

J. PUIG PUJADES

